

БИБЛИОТЕКЕ ФРУШКОГОРСКИХ МАНАСТИРА

СРПСКА ЧИТАОНИЦА У ИРИГУ, ОКТОБАР 2009.

Весна Петровић, Библиотека «Глигорије Возаревић» Сремска Митровица
Жељко Стојановић, Градска библиотека Рума
Весна Ћосић, Српска читаоница у Иригу

БИБЛИОТЕКЕ ФРУШКОГОРСКИХ МАНАСТИРА

Рума, 2009.

БИБЛИОТЕКЕ ФРУШКОГОРСКИХ МАНАСТИРА

Српско средњовековно рукописно наслеђе, бројни сачувани рукописи, преписи и верзије старих текстова потврђује претпоставку да су манастирске библиотеке, почев од 12. века, биле значајна средишта културног живота. Оне су од најстаријих дана својим садржајем морале да задовоље најнужније литургијске потребе, па је збирка обухватала најмање дванаест књига. Библиотеке су планиране већ приликом оснивања манастира, о чему сведоче записани подаци у типцима Светог Саве. У Карејском типику из 1199. године прописан је посебан режим за књиге у манастиру и проглашено начело неутуђивости манастирских књига, а у Хиландарском типику упоредо са другим литургијским предметима, помиње се прилагање књига приликом оснивања манастира.

Прве библиотеке у доба средњовековне српске државе и у време вишевековног робовања поникле су у манастирима, црквама, на дворовима, у приватним кућама малобројних богатих и писмених црквених и световних људи.

У Срему се за књигу знало и у раном средњем веку, када су хришћански мисионари Солунци, браћа Ђирило и Методије, творци словенског писма и првог књижевног језика, са собом донели преведене црквене богослужбене књиге од када се зачиње словенска духовност. У 15. веку, после пада Смедерева, српски деспоти долазе у Срем, раде манастире и цркве, обнављају и чувају стару књижевност и утиру пут једној новој, која траје и данас. И у Срему, у фрушкогорским манастирима, чувају се и преписују књиге староставне и они постају места духовности и писмености.

Након погрома током Другог светског рата и вишедеценијског урушавања њихових, више или мање очуваних остатака под притиском идеолошких предрасуда, манастири у

Фрушкој Гори су засијали у пуном сјају. Готово сви су обновљени, прилазни путеви дозвољавају да све већи број посетилаца може безбедно стићи до светиња српског Атоса, а у већини су и конзерваторски радови или у току или при самом крају.

Нажалост, приче о богатству манастирских библиотека у Фрушкој Гори су остале само успомене. Највећи број вредних рукописних књига и оних насталих у штампаријама 16. и 17. века су неповратно изгубљени у пламену рата, неке од њих су у депоима некадашњих окупатора или у приватним збиркама, а тек понека се нађе у манастирским ризницама или је послата на конзервацију или чување у Матицу српску или Народну библиотеку Србије.

Објективно сагледавајући стање не би се могао изрећи став да су фрушкогорски манастири и пре Другог светског рата имали своје библиотеке у правом смислу речи, са уређеним каталозима и инвентаром књига. Ако би тај стручни моменат и сада применили морали би да констатујемо да ниједан манастир у Фрушкој Гори не поседује библиотеку. Наравно, такав приступ био би престрог јер функционисање светиња и живот у њима имају посебна правила и било би претенциозно тражити да се примењују норме које су устаљене изван манастирских зидина. Ако такав суд има призивок оправдања мора се одмах напоменути да би то важило само за осам манастира који поседују уређене збирке књига или збирке које се за неколико дана могу уредити тако да представљају целину која бар изгледом и подсећа на библиотеку.

За преосталих осам манастира оправдања нема уз уважавање свих објективних чинилаца које смо поменули. Да је уназад седам деценија сваке године набављано или на поклон примано само по 25 књига, сваки манастир би имао збирку од барем 1.500 наслова. Нема оправдања ни за све пређашње сазиве Министарства културе, па ни запослене у националним библиотекама. Небрига, немар и недостатак осећања за личну одговорност у

очувању националног блага и неговања културних вредности народа којем припадамо су учинили своје.

Прошлост је била каква је била и не може се направити другачијом. Била би грешка сопствено нечињење правдати оним што се давно збило. У нашим манастирима врло брзо могу да се оформе библиотеке које би сачињавали садашњи фондови и примерци који би пристизали. Најзначајнију улогу у реализацији тог плана би имали Српска православна црква, Министарство вера и Министарство културе у Влади Србије, а у стручном делу националне и јавне библиотеке. Било би упутно да се будуће манастирске библиотеке поставе на принципима модерног библиотекарства будући да су технолошка достигнућа 21. века ушла и међу зидове наших манастира.

На једној асирској глиненој плочици сачуван је запис «Бојте се да вам се не догоди ништа ново». Трајање књиге у рукописном, штапаном или електронском облику брани нас од таквог проклетства, а културни идентитет постиже се чувањем и поштовањем, већ створених вредности, али и сталним стварањем нових, којима се свака генерација обавезује и задужује будуће.

ГРГЕТЕГ

Манастир се налази на јужном обронку Фрушке Горе у непосредној близини насеља Гргетег, бившег манастирског прњавора.

Према предању сачуваном до данашњих дана, фрушкогорски манастир Гргетег основао је у другој половини 15. века деспот Вук Гргуревић, звани Змај Огњени, за свог слепог оца Гргура, сина деспота Ђурђа Бранковића. По очевом имену, према овој легенди, манастир је добио и своје име.

У овом манастиру 1905. године сахрањен је наш чувени историчар, грбетешки архимандрит, Иларион Руварац.

БИБЛИОТЕКА

У манастиру се налази библиотека, која је смештена у леп и светао простор. Књиге су смештене у затворене витрине према садржају. Књижни фонд броји око 3.000 књига. Већи део фонда су духовне и историјске књиге, а део фонда садржи књиге из лепе књижевности. Најстарија књига је рукописни Минеј Христифора Рачана из 1684. године. У фонду се налази и 14 томова Енциклопедије православља, објављене у Москви. Књиге су набављене, већином поклоном. Највише књига поклонио је академик Федор Никић, рођен у Гргетеку.

НОВО ХОПОВО

По предању манастир је основао владика Максим (деспот Ђорђе Бранковић) почетком 16. века. Први помен манастира потиче из 1541. године. Када је нестало деспота и племића, сам народ је преузео на себе бригу о црквама и манастирима и тако наставио да одржава немањићку задужбинску традицију. При подизању Новог Хопова први пут се јављају грађани као ктитори једног великог манастира.

После Првог светског рата Хопово је 1919. постало склониште за исхрану и васпитање ратне сирочади.

Данас манастирски комплекс чине црква, три крила конака, звоник, оградни зид и економске зграде.

БИБЛИОТЕКА

Међу фрушкогорским манастирима Хопово, као књижевни и преписивачки центар, заузимао је једно од првих места. У Хопово је 1757. године дошао Доситеј Обрадовић, где се замонашио и у њему остао три године. У богатој хоповској библиотеци поред богословских дела налазио се и добар број световних књига.

Данас манастирска библиотека има око 2000 књига, међу којима је и 50 старих и ретких из 17. и 18. века. Савремен део књижног фонда сређен је по гупама УДК система, а старе и ретке књиге се налазе у затвореним витринама. Део фонда је и каталошки обрађен.

КРУШЕДОЛ

Манастир Крушедол се налази на југоисточном делу Фрушке Горе, у долини северно од Прњавора и села Крушедол. Манастирска црква посвећена је празнику Благовештења Богородице. Манастир Крушедол је основао између 1509-1516. године владика Максим (деспот Ђорђе Бранковић) уз помоћ мајке Ангелине и влашког војводе Јована Његоја, и он представља задужбину сремских Бранковића.

Данас манастирски комплекс чини црква и четворострани коначи у ограђеном парку.

БИБЛИОТЕКА

Крушедол - деспотски манастир био је један од главних књижевних центара. У њему су се преписивале и писале књиге. Крушедолска библиотека била је богата рукописним и штампаним књигама, а многе књиге имале су врло лепе иницијале и орнаменте.

У манастиру је 1591. писан Поменик манастира Крушедола, а 1662. написана "Служба и акатист свецима" Данас крушедолска библиотека поседује око 2.500 књига међу којима се налазе и 60 богослужбених књига из 18. и 19. века.

ВЕЛИКА РЕМЕТА

Манастир је саграђен на јужним обронцима Фрушке Горе, северозападно од некадашњег истоименог прњавора. Црква манастира Велике Ремете посвећена је св. Димитрију. По народном предању манастир је основао краљ Драгутин. Не зна се када је манастир основан, а претпоставља се, на основу једне руске забелешке из 1509. да је можда основан крајем 15. или почетком 16. века.

Данас је обновљен и чине га црква и спратни конаци који затварају манастирску порту са све четири стране.

БИБЛИОТЕКА

У манастирској библиотеци било је доста србуља, које су великореметски монаси писали. Чувено је било јеванђеље, које је писао и сликао 1580. у Угровлашкој протопоп Јован, Србин из Кратова.

Данас књижни фонд библиотеке броји око 1500 књига које нису инвентарисане ни каталошки обрађене. Већи део фонда су духовне и историјске књиге, а смештене на отворене полице.

Најдрагоценија књига је Закон о правилима - Крмчија Светог Саве.

ЈАЗАК

Манастир се налази на јужним падинама Фрушке Горе, а посвећен је празнику Силаска св. Духа.

Према народном предању манастир Стари Јазак основао је деспот Јован Бранковић. Свакако је подигнут пре турске власти у Срему, у другој половини 15. или почетком 16. века. У писаним документима манастир Јазак се први пут помиње 1522. године, а затим 1541. године.

Иконостас цркве у Новом Јаску сликали су 1769. године Димитрије Бачевић, Теодор Крачун и Димитрије Поповић. На њиховим сликама огледа се нови дух у српском сликарству 18. века.

БИБЛИОТЕКА

Библиотека у манастиру Јазак смештена је у светлу и лепо уређену просторију . Око 1500 књига налази се у затвореним витринама.

У библиотеци се чува 40 богослужбених књига из 17. и 18 века.

ШИШАТОВАЦ

Према "Свитку завешталном" жички монаси предвођени својим игуманом Теофаном (Теофилом) почетком 16. века побегли су од турскиг зулума у Срем и ту су нашли малу стару црквицу посвећену св. Николи. Они су ту цркву срушили и на истом месту подигли 1520. нову и посветили је Рођењу пресвете Богородице. Тај нови манастир се од друге половине 16. века назива Шишатовац.

БИБЛИОТЕКА

Шишатовачка библиотека је некада била чувена по својим старим рукописним и штампаним књигама. Од 1812. до 1824. у Шишатовцу је био архимандрит Лукијан Мушицки, писац *Гласа харфе шишатовачке*. У манастиру Шишатовац Вук је забележио најлепше народне песме најдаровитијих певача - гуслара Филипа Вишњића и Тешана Подруговића. У Манастиру се налази преко 100 књига. Посебна вредност је 12 књига из XIX века.

КУВЕЖДИН

Овај манастир први пут се помиње у писаним документима 1569. године, када је у њему писан минеј за месец јуни при игуману Стефану. Године 1593. овде је јеромонах Мојсеј писао житије св. Јована Златоустог. Турци су и овај манастир разорили и дуго је био пуст. Тек при великој сеоби Срба (1690.) обновили су га, изгледа, монаси манастира Сланца, код Београда, који су се у збегу овде склонили.

У манастиру се, поред осталог чувао бакрорез Захарија Орфелина из 1772. године, који представља обновљени манастир исте године.

Данас се ради на обнављању манастира

БИБЛИОТЕКА

Фонд од 300 књига смештен је у просторију која ће у догледној будућности постати библиотека.

Вредност ове библиотеке су 30 богослужбених књига из XVII, XVIII и XIX века.

Поједини монаси имају богате збирке књига у власништву, које су на располагању и осталим калуђерима.

ПЕТКОВИЦА

Манастир се налази на југозападном делу Фрушке Горе између села Дивоша и Шишатовца. По предању манастир је основала удовица Стефана Штиљановића, деспотица Јелена у првој четвртини 16. века. Први поуздани подаци потичу из 1567. Црква манастира Петковица је посвећена св. Петки Трновској.

Библиотека манастира Петковица је једина библиотека фрушкогорских манастира, која има тачан попис књига (398) и то у електронској форми. Поред духовне литературе у фонду се налазе и књиге из области пољоривреде и примењених наука. Планира се повећање књижног фонда, инвентарисање и каталожка обрада.

БЕШЕНОВО

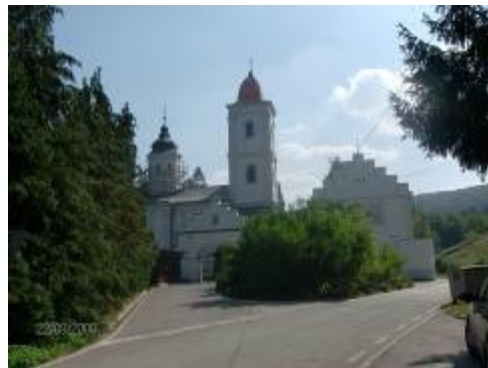
По усменом предању овај манастир подигао је краљ Драгутин и посветио га Св. Арханђелима, крсној слави Немањића. Први подаци о овом манастиру су тек из 1569. године, када је у њему писан један минеј.

Манастир нема библиотеку.

Црква манастира Беочина посвећена је Вазнесењу Господњем. Манастир је основан у 16. веку, али се не зна тачно када. У турским пописима се јавља први пут 1566/67. године. По дозволи патријарха Арсенија III, монаси запустелог манастира Раче на Дрини настанили су се у Беочину, обновили манастир 1697/99, срушили стару цркву и подигли 1708. нову, привремену цркву од дрвета.

До Другог светског рата у библиотеци се чувало рукописно четворојеванђеље и српско-словенско јеванђеље са минијатурама из 17. века ...
Данас манастир нема библиотеку.

БЕОЧИН

ДИВША

Манастир се налази на западном огранку јужног обронка Фрушке Горе у близини села Визић. Манастирска црква посвећена је св. Николи.

Предање каже да је Ћипшу сазидао деспот Јован Бранковић крајем 15. века. Први поуздани подаци о овом манастиру у турским изворима потичу из друге половине 16. века.

Манастир нема библиотеку.

Манастир се налази на јужном средишњем делу Фрушке горе уз манастирски прњавор село Мала Ремета. Мала Ремета или Реметица, манастир са црквом посвећеном Покрову Пресвете Богородице, један је од најмањих фрушкогорских манастира.

И данас се у манастиру налазе четири рукописне књиге писане у манастиру.

Манастир нема библиотеку.

МАЛА РЕМЕТА

РАВАНИЦА (ВРДНИК)

Манастир је изграђен на јужним падинама Фрушке Горе у самом насељу Врдник. Стара црква манастира Врдника сазидана је пре турске власти у Срему и била је посвећена Светом Јовану Крститељу. Први поуздан податак о овом манастиру потиче из 1589. године, када је у њему писан један минеј.

Манастир нема библиотеку.

РАКОВАЦ

На основу легенде сачуване у једном старом спису, Раковац је основао крајем 15. века Рака Милошевић, велики коморник деспота Јована Бранковића. По њему је манастир и добио име. Црква манастира Раковца сазидана је око 1533. године, и она је била једна од најлепших које су код нас подигнуте у 16. веку.

Посебно треба истаћи да је у Раковцу 1700. године начињен нови препис Душановог законика, а 1714. године написан познати Раковачки рукописни србљак. Бакрорезац Тома Месмер "изрезао" је 1741. за овај манастир гравире под именом Христос Евхаристија.

Данас манастир нема библиотеку.

СТАРО ХОПОВО

Источно од манастира Новог Хопова налази се манастир Старо Хопово чија је првобитна црква била посвећена св. Николи. Према предању, манастир је подигао владика Максим Бранковић (између 1496. и 1502. године). Из записа у рукописним књигама зна се за "хоповски минеј" из 1541. године.

У Другом светском рату велики део иконостаса је уништен, али је 26 икона сачувано.

Црква манастира Старо Хопово је обновљена. Манастир нема библиотеку.

ПРИВИНА ГЛАВА

Манастир се налази на најзападнијем делу Фрушке горе, седам километара од Шида. Црква манастира Привине Главе посвећена је св. арханђелима Михаилу и Гаврилу.

У једном манастирском записнику забележено је, према предању, да је манастир подигао неки властелин Приба (Прива) још у 12. веку, а да га је крајем 15. века обновио деспот Јован са братом владиком Максимом.

Иако је манастирска библиотека имала неколико лепих србуља, данас не поседује ни једну књигу.

САДРЖАЈ

БИБЛИОТЕКЕ ФРУШКОГОРСКИХ МАНАСТИРА ДАНАС.....	5
ГРГЕТЕГ.....	9
НОВО ХОПОВО.....	10
КРУШЕДОЛ.....	11
ВЕЛИКА РЕМЕТА.....	12
ЈАЗАК.....	13
ШИШАТОВАЦ.....	14
КУВЕЖДИН.....	15
ПЕТКОВИЦА.....	16
БЕШЕНОВО, БЕОЧИН.....	17
ДИВША, МАЛА РЕМЕТА.....	18
РАВЕНИЦА, РАКОВАЦ.....	19
СТАРО ХОПОВО, ПРИВИНА ГЛАВА.....	20

БИБЛИОТЕКЕ ФРУШКОГОРСКИХ МОНАСТИРА

Изложбу и каталог припремили :

Весна Петровић
Жељко Стојановић
Весна Ћосић

Издавач
Градска Библиотека Рума

Штампа

Тираж